

Případ Vladivoje Tomka

**(Příspěvek k historii Československého Junáka v období
komunistického režimu)**

**Martin Lang
VII.A
Arcibiskupské gymnázium
Korunní 2, Praha 2
www.arcig.cz
šk. r. 2002/2003**

Kdo není ochoten za svou svobodu bojovat, ten jí není hoden.

Za pomoc při psaní této práce děkuji především Františku Bobkovi a Karlu Plockovi, členům Čestného oddílu Velená Fanderlika, bez jejichž ochoty a osobního svědectví by má práce nemohla vzniknout v této podobě. Karlu Lešanovskému děkuji za ochotné poskytnutí mnoha dokumentů.

Obsah

Úvod	1
Český skauting do roku 1948	2
1948 a následující období	4
Junák v ilegalitě	6
Osud Vladivoje Tomka	8
Pronásledování a likvidace skautského hnutí	14
Stručný přehled skautských procesů	16
Stručný přehled popravených skautů	17
Závěr	19
Použitá literatura a prameny	20
Resume	21
Seznam zkratk	23
Seznam příloh	24
Přílohy	25

Úvod

Dnes, více než deset let po pádu komunismu, zná již veřejnost zločiny, kterých se tato diktatura dopustila. Byť to někteří lidé stále popírají, v období na přelomu 40. a 50. let využila KSČ a jí ovládnuté orgány ty nejbrutálnější metody (srovnatelné snad jen s metodami předcházející diktatury nacistické) k prosazování zvrácené ideologie a k likvidaci svých odpůrců. Mimo církevních představitelů, členů nevyhovujících politických stran, části příslušníků důstojnického sboru československé armády a dalších nebezpečných jedinců k nim patřili i členové Československého Junáka.

Československému Junáku je z těchto skupin věnováno v oficiální historické literatuře snad nejméně místa, přestože jeho tragédie je přinejmenším srovnatelná s ostatními. Ze své podstaty nemůže skauting existovat po boku jakékoli totalitní vlády. Jejich základní principy se navzájem vylučují. Oběma stranám bylo toto v historii jasné a likvidace skautského hnutí patřila vždy k prvním činům každé diktatury. A tak i komunistická moc špinila jméno Junáka, štvála proti němu zfanatizovaný dělnický lid, jeho členy tvrdě pronásledovala a z pohledu tehdejší veřejnosti se jí ho podařilo zničit. Nikoli však ve skutečnosti. Obrovské množství českých skautů se dále scházelo a aktivně se zapojilo do procesu, který je již dnes nazýván třetí odboj. Mnozí šířili protistátní letáky či pomáhali jiným pronásledovaným. Někteří se však režimu, který jim odpíral jejich základní práva, postavili i se zbraní v ruce. K těmto mužům patřil i Vladivoj Tomek.

Smyslem této práce, která vznikla v rámci soutěže AV ČR „Kamenná paměť mého kraje“, je vyzdvihnout hrdinství těch, kteří se tohoto boje zúčastnili. Méně důležité je, zda se zbraní či bez ní. Důležité je, že riskovali vlastní svobodu i životy pro svobodu národa - ačkoli nemuseli. Ovšem pohodlnost ani přihlížení bezpráví mezi skautské ideály nikdy nepatřily.

Historické studie zabývající se obdobím totality a třetím odbojem Junáku příliš pozornosti nevěnují, většinou jen stručnou zmínku. Mnohé publikace se zmiňují o osudech jednotlivých skautů, ovšem pouze jako členů různých odbojových skupin. Historii Junáka v tomto období se tak plně věnují takřka pouze práce samotných perzekuovaných skautů – jedná se převážně o knihy autobiografické (např.: pánů Lubomíra Školouda, Jaroslava Brodského nebo Oldřicha Rottenborna a Františka Bobka i dalších). Pravděpodobně nejbohatším příspěvkem na toto téma je studie pana Karla Lešanovského, sestavená na základě výpovědí mnoha pronásledovaných skautů.

Samotný příběh Vladivoje Tomka byste nenalezli v žádné knize vydané po roce 1989. Hledání pramenů o tomto případě je o to složitější, že ani jeden z přeživších účastníků procesu nemá, ať již z jakéhokoli důvodu, zájem o jeho publikaci. K tomuto faktu bylo při psaní práce přihlédnuto. Při své práci jsem proto čerpal především ze soudních spisů, ke kterým jsem se dostal prostřednictvím pana Plocka a pana Lešanovského. Tyto dokumenty by pro mne jako studenta byly jinak zcela nedostupné.

Poděkování patří též PhDr. Haně Almerové, vedoucí historického semináře, pod jejímž vedením práce vznikla, a Mgr. Michaele Janíkové, vedoucí programu Socrates, jež ke vzniku práce také přispěla.

Dne 17. listopadu 2001 byla na domě v ulici Dukelských hrdinů číslo 15 odhalena pamětní deska Vladivoji Tomkovi, „poslednímu popravenému komunistickou justicí z politických důvodů.“ Stalo se tak přesně v den 41. výročí jeho poprav. Ta se, na rozdíl od odhalení desky, konala bez pozornosti veřejnosti¹. Vladivoj Tomek byl popraven 17. listopadu 1960 takřka v pravé poledne². Bylo mu teprve 27 let. Jeho popel byl uložen (či rozprášen) na neznámém místě.

Československý skauting do roku 1948

Abych mohl popsat proces likvidace Junáka komunistickou mocí, považuji za takřka nezbytně nutné malé ohlédnutí za předcházející historií Junáka. Ta se začala psát v roce 1911 a její počátky jsou neodmyslitelně spjaty se jménem Antonína Benjamína Svojsíka. Během první republiky i krátké doby, která ji předcházela, se skautské hnutí zformovalo v mezinárodně uznávanou organizaci Junák - Český skaut. Tato organizace se posléze stala nedílnou součástí společenského života československé republiky. Jedním ze znaků tehdejšího skautingu byla přísná apolitičnost celého hnutí. Mimo to vniklo několik dalších skautských organizací, jako například čeští Woodcrafters. V roce 1938 čítalo skautské hnutí 70 tisíc členů.

Po Mnichovské dohodě a vzniku tzv. druhé republiky vznikla vlivem pochopitelných národosoustředných tendencí jednotná skautská organizace Junák - ústředí skautské výchovy (ustanovena na sněmu 22. 1. 1939). Velitelem se stal pplk. gen. št. Václav Vlček, náčelníkem Bohuslav Řehák a náčelní Vlasta Koseová. Po okupaci se podmínky stále zhoršovaly a po několika vlnách hrozeb přikročili nacisté k (první) likvidaci Junáka. To již byl náčelníkem Dr. Rudolf Plajner. V létě 1940 rozešlo gestapo některé letní tábory, skautský majetek byl zkonfiskován či zničen a 28. 10. 1940 podepsal K. H. Frank rozhodnutí o zrušení Junáka. Na Slovensku se o likvidaci postarala Hlinkova garda. Řadě skautů se podařilo uprchnout na západ, kde se jim v Anglii v květnu 1941 podařilo vzkřísit junáckou organizaci. Díky tomu měl český Junák své zástupce na všech mezinárodních skautských jednáních. Někteří čeští skauti vstoupili do britských skautských oddílů. Především zásluhou Dr. Vělena Fanderlika vznikly skautské oddíly i v armádě. Většina skautů se aktivně zapojila do boje proti nacismu - bojovali v řadách spojeneckých armád na západní i východní frontě, našli bychom je mezi československými letci RAF, podíleli se také na domácím odboji. Mnoho jich bylo popraveno nebo uvězněno v koncentračních táborech. Oběti českého Junáka v druhé světové válce byly dodnes vyčísleny (vyčíslení samozřejmě nemůže být přesné) na více než 700 padlých, popravených a umučených. Činnost Junáka byla obnovena ihned při vypuknutí pražského povstání v květnu 1945. Po válce bylo uděleno cca 650 záslužných junáckých křížů, přičemž řada skautů obdržela vysoká domácí i zahraniční vyznamenání³.

Už v roce 1945 se přes značné materiální problémy opět konaly letní tábory. Skauti přispívali k obnově státu například pomocí při první poválečné sklizni. Brigád, především v pohraničních oblastech, se zúčastnilo na 70 tisíc skautů a skautek (odpracovali cca 5 miliónů pracovních hodin).⁴ Za to jim děkoval i ministr zemědělství a zástupce KSČ ve vládě Július Ďuriš.⁵ Pod politickým tlakem komunisty prostoupené společnosti vstoupil Junák 9. 9. 1945 jako kolektivní člen do Svazu československé mládeže. Stalo se tak proti vůli většiny skautů, kteří se pochopitelně obávali i dalších zásahů proti samostatnosti Junáka. Na

¹ Hobuleť, časopis městské části Praha 7, 11/2001, MF Dnes, 16. 11. 2001

² Protokol o výkonu trestu smrti

³ Cestou k pramenům, str. 29

⁴ Svoboda, Hledání zaváté stezky, str. 96

⁵ Junák, roč. 28/1945-46, č. 5, str. 59

shromáždění nespokojených skautů v Praze vystoupil ministr školství Zdeněk Nejedlý s nezapomenutelným projevem: „*Nemůžeme si představit českou mládež bez Junáka. Máme k vám plnou důvěru a přejeme Vaší práci mnoho zdaru. Mohu také prohlásit, že pro své potřeby nemůžete najít lepšího přítele a podporitele než máte v dnešní vládě.*“⁶ V únoru 1946 byly na II. junáckém sněmu ustanoveny dvě paralelní organizace: 1. **Junák, ústředí skautské výchovy v Praze** - Český Junák (starosta Dr. Velen Fanderlík, náčelník Dr. Rudolf Plajner, náčelní Vlasta Koseová) a 2. **Junák, ústředí skautské výchovy v Bratislavě** - Slovenský Junák (starosta pplk. Staněk, náčelník Mgr. M. Stržínek, náčelní Lýdia Jurajová). Obě tyto organizace tvořily „federální“ spolek **Československý Junák, svaz skautů a skautek**. Přestože již v té době musel Junák odolávat prvním útokům ze strany komunistů, těšil se velké popularitě - v roce 1946 dosáhla členská základna rekordního počtu téměř čtvrt milionu skautů. V roce 1946 také slavil Junák 35. narozeniny, přičemž skutečným vrcholem jinak bohatých a tiskem sledovaných oslav byla návštěva světové náčelní skautingu Olave Baden-Powell, manželky zakladatele světového skautingu.

I v letech 1946 a 1947 se skauti aktivně zapojovali do obnovy národního hospodářství. Když byl v roce 1947 vyhlášen tzv. Dvouletý plán, Junák se připojil vyhlášením „Junácké dvouletky“, ve které se zavázal odpracovat 20 miliónů pracovních hodin. V dobrém světle se Junák představil také při zajišťování Světového kongresu studentstva v listopadu 1945 a Světového festivalu demokratické mládeže v létě 1947. Letní tábory 1946 a 1947 se konaly hlavně v brigádnickém duchu.

⁶ Junák, roč. 28/1945-46, č. 2, str. 18

Rok 1948 a následující období

V dalším roce se politická situace vyostřovala a sílila i kritika Junáka. Skauting byl kritizován především pro svou „nepokrokovost“ a lpění na Baden-Powellově modelu. Dalším bodem bylo jeho praktické nezačlenění do SČM. Samotný Junák již také nebyl jednotný, vznikaly levicové frakce - například brněnská nebo pražská, složené z příznivců nebo členů KSČ. Důvody této rozpolcenosti je nutné hledat v několika základních faktech: Během druhé světové války ztratil Junák množství svých nejlepších členů, čímž byl značně oslaben. Poválečná popularita hnutí znamenala příliv enormního počtu nových členů - pochopitelně na úkor kvality, některé oddíly měly až stovku členů⁷. Mezi novými členy tedy muselo být i hodně komunistů. Pravicově orientovaní členové naproti tomu chystali vystoupení Junáka ze SČM, přičemž se počítalo, že tento návrh podpoří i většina méně politicky angažovaných skautů. Politický boj uvnitř Junáka levice na přelomu let 1947 a 1948 prohrála. O všem se mělo rozhodnout na III. junáckém sněmu, který se měl konat ve Zlíně koncem února 1948. Ten se však již nekonal.

Za této situace se Ústřední komise mládeže při ÚV KSČ rozhodla zasáhnout. Na základě jejího plánu pak brněnská opozice otevřeně vystoupila proti vedení Junáka. Myšlenky této skupiny byly později v lednu 1948 uveřejněny jako tzv. Junácký manifest. Tato parodie na skautské desatero se od své předlohy liší na první pohled:

1. *Junák slouží věrně své demokratické republice.*
2. *Junák je vlastencem svou prací.*
3. *Junák se účastní socialistického budování.*
4. *Junák je oddaný myšlence slovanské vzájemnosti.*
5. *Junák se účastní veřejného života.*
6. *Junák je strážcem demokratických svobod.*
7. *Junák zná nebezpečí fašismu a nacismu a dovede mu čelit.*
8. *Junák je pokrokový v myšlení, metodách i skutcích.*
9. *Junák zná smysl svého slibu, zákona i hesla.*
10. *Junák zná cenu jednoty mládeže pro světové zbratření a mír.*⁸

Poté přišly politické události února 1948. Zástupci Junáka R. Plajner a M. Žáková byli generálním tajemníkem ÚAV NF vyzváni k účasti Junáka v akčních výborech. Odmítli, za což pak byl Junák klasifikován jako organizace stojící mimo nebo dokonce proti (tak tomu také u většiny skautů bylo) politickému boji KSČ. Již 25. února však levicové složky Junáka vyhlásily tzv. Akční výbor ústředí Junáka (AVÚJ), který se záhy ujal řízení celé organizace. 25. února kolem 16. hodiny vtrhla na ústředí Junáka v Praze ozbrojená skupina SČM a budovu obsadila. Vedení Junáka v čele s Plajnerem bylo vyvedeno a na krátký čas izolováno. Plánovaný sněm ve Zlíně byl zrušen. 28. února vydal ÚAV NF nařízení, na jehož základě se SČM stal jednotnou a jedinou organizací mládeže.

Přestože část skautů považovala AVÚJ za odpadlíky⁹, jiná část členů zřejmě věřila v pokračování Junáka a očekávala reformu v duchu Junáckého manifestu. K tomuto názoru se zřejmě přiklonil i R. Plajner, který se rozhodl podpořit akční výbor, neboť doufal, že alespoň tak se podaří Junáka zachovat. Tehdejší postoje některých nejvyšších skautských funkcionářů, jakými byl R. Plajner nebo J. Foglar, kteří se u mladší generace těšili obrovské autoritě, však nelze pochopit, aniž bychom zmínili nátlak na tyto osoby ze strany StB. V dubnu 1948 se konala celostátní konference SČM, kde bylo definitivně rozhodnuto o přeměně Junáka na dětskou organizaci SČM. To mj. znamenalo rozbití tradiční junácké organizační struktury - byly zrušeny zemské a oblastní činovnícké sbory a při krajských

⁷ vyprávění Františka Bobka, leden 2003

⁸ Svoboda, Hledání zaváté stezky, str. 111

⁹ Bobek, Rottenborn, Skauti za ostatními dráty, str. 7

výborech SČM byly vytvořeny Krajské rady Junáka, oficiálně volené pomocné orgány KV SČM pro otázky dětského hnutí. Členství v nové dětské organizaci bylo omezeno věkem 7 až 15 let, starší skauti museli být povinně členy SČM. Pokud někdo nevstoupil do SČM, čekal jej zákaz činnosti. Ultimátum pro vstup do SČM mělo vypršet 30. června. Věk skautských vedoucích v rámci SČM byl navíc omezen hranicí 28 let. Počet registrovaných skautů tak na začátku roku 1949 klesl na 30 tisíc členů v českých zemích a 7 tisíc na Slovensku¹⁰.

K úplné likvidaci Junáka však ještě nedošlo. Stávající předpisy ještě umožňovaly, aby vznikaly junácké kluby v rámci místních skupin SČM. Některé ze starších oddílů se však již rozpadly, neboť jejich členové se zmíněným nařízením odmítli podřídit. Mnohé z nich pokračovaly v činnosti bez krojů, např. v rámci jiných organizací. Likvidovány byly v té době oddíly některých odpůrců režimu (jako byli J. Foglar nebo J. Novák).

V dnech 2. - 4. srpna 1948 se v Budapešti konala rada osmi evropských socialistických mládežnických organizací. Zde byl skauting, obzvláště pořádacími Maďary, ostře kritizován a odsuzován. Konference zaujala jasný postoj a vyjádřila názor, že skauting nelze přetransformovat na pokrokovou organizaci (hlavně kvůli nevymytitelné Baden-Powellově ideologii) a musí tedy být zlikvidován a nahrazen pionýrskou organizací. Junák však neměl být zlikvidován najednou. Začít se prý mělo „zamezením přísunu“ nových dělnických a rolnických dětí do skautských organizací. Po vytvoření silné pionýrské organizace se plánovalo nahrazování skautů pionýry, což by vedlo k plynulému pohlcení Junáka pionýrskou organizací.

Schůze junácké subkomise, která existovala při ústřední komisi mládeže ÚV KSČ, ustanovila 27. srpna tzv. přípravnou komisi s úkolem realizovat myšlenky přijaté budapeštskou konferencí. Komise měla 6 členů: 2 zástupci KSČ (Švermová, Závodský), 2 zástupci Junáka (Vančurová, Jedličková) a zbylí 2 členové patřili do radikální pražské skupiny pro likvidaci Junáka (Haškovec, Tauber). K rozhodujícím činům bylo přistoupeno během podzimu. V polovině září se v Kolíně konal sjezd vodních skautů, na němž byl přítomen i zástupce SČM. Ten později konstatoval, že „Junák vychovává mládež k nenávisti k lidově demokratické republice.“¹¹ Oddíly vodních skautů poté, jako první složka Junáka, oficiálně zanikají. Také ti, kteří dosud nevstoupili do SČM, byli z Junáka vyřazeni. To se znatelně projevilo nedostatkem kvalitních vůdců, neboť nové kvalitní a přitom politicky vyhovující vůdce již Lesní školy pořádané akčním výborem nebyly schopny produkovat. 24. dubna 1949¹² vzniká Pionýrská organizace ČSM.

Následující etapu již můžeme označit za období zániku Junáka. V diskreditaci Junáka např. metodou přednášek se vyznamenala pražská skupina Jiřího Haškovce. Postupně byly likvidovány mnohé oddíly i střediska. Skautské klubovny byly často násilně obsazovány SČM. Zbývající skupiny skautů přecházely do ilegality. Od roku 1948 vznikaly z iniciativy SČM tzv. „místní oddíly Junáka“ (MOJ) a „pionýrské oddíly Junáka“ (POJ). Ty však již s původním Junákem neměly společné vůbec nic. Komunisté využili dobré jméno Junáka a dosáhli pro veřejnost zcela nenápadné likvidace skautského hnutí. K 1. lednu 1951 byl Junák rozhodnutím ÚV ČSM rozpuštěn, neboť „jeho úkoly převzal Pionýr.“

¹⁰ Cestou k pramenům, str. 31

¹¹ Svoboda, Hledání zaváté stezky, str. 120

¹² Toto datum jistě nebylo zvoleno náhodně - 24. duben je mezinárodním svátkem všech skautů.

Junák v ilegalitě

Junák však nepřestal existovat. Již od roku 1948, kdy bylo skautské hnutí spoutáno, přecházely malé či větší skupiny skautů do ilegality. Některé se zaregistrovaly jako nějaký - například turistický - klub, který nebyl zaměřen přímo na výchovu mládeže (to jest praxe zcela shodná s činností za německé okupace), což jim umožňovalo sice omezenou, ale přece vcelku neřízenou činnost. Jiní skauti se scházeli prostě tajně. Někdy šlo o celé oddíly, jindy pouze o družiny nebo jen skupinky několika kamarádů. Pojila je touha po svobodě a pevné přátelství uvnitř skupin. Chtěli dál pokračovat ve skautské činnosti - to znamená mj. v procvičování skautských dovedností či táboření v přírodě. Dalším faktem byla věrnost skautskému slibu, který jim nedovoloval ignorovat stávající politický režim, ať už se mu přizpůsobit či přisluhovat. Ti starší v sobě nosili vzpomínky na relativně nedávný útlak nacisty. Podmínky v Československu se přitom začaly nápadně podobat těm protektorátním. Jenže tehdy stáli proti nim Němci - nepřátelé. Teď se proti skautům začal obracet vlastní národ. Bylo těžké milovat svou vlast a sloužit jí, přesto však mnoho skautů dokázalo odlišit nového nepřítele, neztotožnit si jej s pojmem vlast a slibu dostát.

Skautská ilegální činnost by se dala rozdělit do dvou částí. Jednou je vlastní skautská, nyní ovšem nezákonná činnost, druhá pak spadá do kapitoly dnes obecně nazývané třetí odboj. Je ovšem skutečností, že pro tehdejší státní orgány byla odbojem veškerá skautská činnost a do jisté míry měly pravdu, neboť skautská výchova působila jednoznačně proti totalitnímu režimu. Skautské dovednosti jako uzlování nebo šifrování, jejichž umění se skauti snažili zachovat, byli policií pokládány za teroristický a špiónský výcvik. Přesto však lze vidět hranice mezi skautskou činností a „aktivním“ odbojem.

Do aktivního odboje se zapojilo množství skautů, o hodně větší než se podařilo Státní bezpečnosti odhalit. Do nenásilných akcí se jich „namočila“ většina. Takovými činnostmi byly například tisk a šíření protistátních letáků a jiných tiskovin. Často docházelo na drobné akce typu vytloukání agitačních skříněk KSČ, které měly hlavně psychologický cíl. Místní bezpečnost dokázaly tyto příhody skutečně velmi vydráždit.

Je jasné, že odboj nebyl a ani nemohl být centrálně řízen a plánován - naději na delší činnost bez pozornosti StB měly jen ty nejmenší skupiny. K zapojení do protistátní činnosti tak docházelo spontánně z iniciativy jednotlivých středisek a oddílů, ale i menších jednotek. Řada oddílů a středisek byla však napojena na jiné celostátní odbojové organizace, jakou byly například tzv. SIO neboli Spojené ilegální organizace. Členy této organizace byli mimo skautů i sokolové a příslušníci zakázaných politických stran (strany národně socialistické a lidové). Kromě letákových kampaní organizovala SIO také přechody ohrožených osob do zahraničí. Přestože se organizace řídila přísnými pravidly, jaká jsou pro podobné organizace nutná, a každý znal co nejméně ostatních členů, bezpečnosti nemohla její existence uniknout. Když byla zatčena skupina Františka Bobka - Stopaře a Oldřicha Rottenborna - Hobbyho, podařilo se oběma zmiňovaným při výsleších shodně vyšetřovatelům namluvit, že zkratka SIO, kterou bezpečnost objevila, znamená pouze „skautská ilegální organizace“. V organizacích se skauti věnovali také dalším činnostem, např. práci spojek. Jindy prováděli významnější sabotáže - např. na dopravních prostředcích a v hospodářství - pro odvedení pozornosti bezpečnosti. Podobné akce však byly konány i spontánně jednotlivými skupinami.

Množství skautů bylo napojeno na armádu a především v počátečních obdobích po únoru 1948, kdy vojenské odbojové skupiny dosahovaly největšího rozkvětu, byli častými členy těchto skupin. Za všechny lze jmenovat skupinu Jaroslava Borkovce, která se v roce 1949 neúspěšně pokusila o státní převrat, na niž bylo napojeno obrovské množství skautů i skautek.

Ozbrojování jednotlivců nebo skautských skupin nebylo nezvyklým jevem, právě naopak - výjimkou byly zřejmě skupiny, kde se zbraně vůbec nevyskytovaly. Ke zbraním se skauti dostávali buďto přes někoho „od řemesla“ nebo i jiným způsobem, za značným výskytem zbraní však stojí také fakt, že od konce války uplynula ještě relativně krátká doba. Někteří skauti oživilí tajná skladiště z dob odboje druhého, jiní měli doma zbraň z konce války (od Rusů nebo z povstání). Přestože většina nechtěla zbraně použít a násilí spíše odmítala, členové těchto skupin přiznávají, že v případě nouze by zbraň pravděpodobně použili¹³. Pokud však byla po zatčení zbraň u někoho nalezena (byť jí skupina nepoužila), otevíral tento nález vyšetřovatelům možnosti dalších obvinění a v konečném důsledku se projevil na délce trestu.

Vedle zmíněné většiny zde byla menší skupina, převážně mladších skautů, nebo vojáků, kteří byli odhodláni k ozbrojenému odporu. Přestože nebylo jejich úmyslem zabíjet lidi - ať již zcela nezúčastněné či posluhovače režimu, byli připraveni jít i přes tuto možnost. Prvořadým cílem byl zisk zbraní, peněz a jiných - pro odbojovou činnost nezbytných - prostředků, nebo přímo poškození státu (např. v oblasti hospodářské). Lze namítnout, že existovaly případy, kdy byly plánovány atentáty na přední komunistické funkcionáře. Pakliže někdo odsuzuje atentát na Heydricha, bude pravděpodobně odsuzovat i tyto, s tím se již nedá nic dělat. Zdaleka nejdiskutovanějším tématem jsou však případy zabití těch, kteří „pouze plnili svou povinnost“ - především příslušníků SNB (ale i jiných lidí, kteří se jim postavili), jako tomu bylo u Tomka, bratří Mašínů ap. Na toto obvinění mají ti, kteří v oné době stáli proti totalitnímu státu, jednu odpověď: „Taková byla doba - buď já, nebo on.“

Přestože tito nejradikálnější odpůrci režimu mohli odejít do zahraničí, čímž by se jejich životní podmínky podstatně zlepšili, ve většině případů se tak hned nestalo. Tito muži považovali za svou povinnost svou zemi neopouštět a proti komunismu bojovat. Významnou roli zde hrála obecně politická atmosféra očekávání neodvratitelné války mezi východem a západem. V okamžiku jejího vypuknutí měl v Československu nastoupit odboj. Za tímto účelem byl nejen hromaděn vojenský materiál, ale řada skupin podrobně plánovala obsazení strategických budov a shromažďovala pro zahraničí množství důležitých informací. Někteří odešli na západ pouze proto, aby získali lepší vojenský výcvik a později se vrátili zpět do vlasti ve službách zpravodajských organizací (např. CIC).

Tito nejméně začali častěji odcházet, až když jim bylo jasné, že USA ve střední Evropě intervenovat nebudou, nebo v okamžiku, kdy jim v Československu byla „půda horká pod nohama.“ Ani pak se boje nevzdali – řada československých skautů bojovala proti komunistům v řadách americké armády v Koreji a ve Vietnamu.

¹³ vyprávění Františka Bobka, leden 2003

Osud Vladivoje Tomka

Vladivoj Tomek se narodil 9. června 1933 v Praze. Po absolvování základní školy studoval reálné gymnázium v Praze 7. Po prostudování jeho krátkého života je zřejmé, že členství ve skautské organizaci, přestože podrobnosti jeho skautské činnosti nejsou známy¹⁴, významně ovlivnilo zbytek jeho života.

Ihned po únoru 1948, tedy přibližně v době, kdy dosáhl 15 let, se postavil proti novému - „lidově demokratickému“ - státnímu zřízení. Informace získané skautskou výchovou i poslechem zahraničního rozhlasu dále předával některým podobně smýšlejícím spolužákům. Těmi byli hlavně Ivo Klempíř, Bohuslav Kučera, Vladimír Straka, Vladimír Sůva a Václav Bernát. Když si společně ujasnili svůj pohled na stávající situaci, počali plánovat první diversní akce. V letech 1948 a 1949 plánovali atentát na jistého politického činitele, s jehož synem chodili do školy, zničení železničního viaduktu v Praze 7 nebo zapálení provizorního mostu přes Vltavu u ostrova Štvanice. Kučera, který v roce 1949 opustil pro špatný prospěch gymnázium a poté se dostal na vyšší chemickou školu, se pokoušel pro tyto akce vyrobit třaskaviny a zápalné látky.

V dalších letech již skupina přikročila k prvním činům. Tomek se Strakou se snažili tvořit, rozmnožovat a posléze šířit letáky s protistátní tematikou (součástí těchto letáků byly i karikatury politických představitelů KSČ), ovšem narazili na technické problémy související právě s jejich rozmnožováním. Při řešení dalších problémů, a sice nedostatku financí pro svou činnost, rozhodli se využít probíhající veřejnou sbírku na pomoc válčící Koreji. Tomek pak vzal ve škole razítko SČSP, společně vyprodukovali falešnou sběrací listinu i stvrzenky a v okolí náměstí Míru uspořádali vlastní sbírku, která vynesla několik set korun.

Někdy v roce 1951 se Tomek, Kučera, Klempíř a Straka dohodli na založení vlastní protistátní skupiny. Tuto událost brzy následovala potřeba skupinu vyzbrojit. Klempíř požádal o pomoc svého kamaráda Ladislava Tonara, se kterým dříve chodil do jednoho skautského oddílu. Věděl o Tonarově zájmu o zbraně a patrně i to, že nějaké přechovával. Tonar mu potom přinesl ruský revolver NAGAN, později se mu podařilo získat od jiného kamaráda ještě jeden revolver.

Na jaře 1952 se skupina rozrostla o dalšího člena, již zmíněného spolužáka Václava Bernáta. Ve snaze co nejúčinněji přispět k odstranění režimu naplánovala skupina útok proti okresnímu sekretariátu KSČ v Praze 7. Útok měl být uskutečněn pomocí časovaného pekelného stroje, který měl vyrobit Kučera. Množství výbušniny umístěné v kufříku chtěl Tomek zanechat kdesi v budově sekretariátu. Po vyrobení jisté výbušniny provedli Kučera s Tomkem zkušební výbuch na Štvanici. Tomkovi se účinek výbušniny zdál příliš malý a trval na tom, aby se Kučera pokusil vyrobit nitroglycerin. Neměli však nezbytné chladicí zařízení, a tak z výroby sešlo¹⁵.

Během podzimu 1952 přivedl Klempíř do skupiny dalšího spolužáka - Vladimíra Sůvu - a také Ladislava Balíka¹⁶. Nadále pokračovalo vyzbrojování. Někdy tou dobou předal Tomkovi Straka pistoli SAUER, kterou měl doma po otci. Balík měl sám pistoli ČZ vzor 27, jednu belgickou pistoli ráže 9 mm, bubínkový revolver ráže 6,35 mm a vojenskou pušku. Kvůli zisku dalších zbraní navázala skupina kontakt se spolužáky Milanem Matějů a Jaroslavem Horáčkem, jejichž záliba ve střelných zbraních byla všeobecně známa. Sůva od Matějů koupil již v roce 1950 pistoli značky FN ráže 7,65 mm. Tito dva, přestože se odmítli

¹⁴ Tomek byl pravděpodobně členem smíchovského 311. Oddílu.

¹⁵ Odůvodnění obžaloby, str. 14

¹⁶ Ladislav Balík (narozen 5. 11. 1933) nebyl studentem reálného gymnázia v Praze 7, učil se radiomechanikem v Brně a později v Praze. (Obžaloba, str. 1)

zúčastnit společných akcí, schvalovali jejich protistátní záměry a přislíbili nějaké zbraně dodat. Kučera pak od Matějí převzal pistoli ASTRA ráže 9 mm¹⁷.

Skupina tak shromáždila vcelku slušný arzenál čítající kromě Balíkovy pušky asi 7 pistolí a revolverů. Při plánování další odbojové činnosti však narazili na problém, který tou dobou trápil většinu podobných odbojových skupin, a sice potřebu automatických zbraní hromadné účinnosti, jakými jsou samopaly. Tomek s Balíkem posléze navrhli přepadnout nějakou vojenskou hlídku, která bude samopaly vyzbrojena. Za tímto účelem pak sledovali hlídky u několika objektů v Praze, než se jim podařilo vybrat právě takový, kde by byla zamýšlená operace proveditelná a přitom ona vojenská patrola nedisponovala zastaralými modely. Tomkovi se to povedlo vlastně náhodou. Někdy na podzim 1952 spatřil z tramvaje, jak ve stanici Židovské hřbitovy na tehdejší Stalinově třídě (dnešní Vinohradská třída) vystupuje čtyřčlenná vojenská hlídka. Jejím sledováním zjistil, že jde o hlídku konající strážní službu u vysílací stanice ve Strašnicích. Právě kolem šestnácté hodiny docházelo ke střídání služby.

Tomek si vše znovu ověřil a poté přikročil za účasti Balíka, Kučery, Bernáta a Sůvy k vypracování přesného plánu přepadení. Bylo zjištěno, že hlídka pochoduje k vysílači vždy podél hřbitovní zdi ulicí Nad Vodovodem, kde také v úseku krytém navíc i stromy vybrali nejvhodnější místo. Akce se měla zúčastnit zmíněná pětice, navíc byli o všem informováni i Klempíř a Straka. K přípravám patřila i zkouška zbraní, které skupina do té doby nepoužila a jejichž spolehlivostí si nebyla jista.

V listopadu 1952 došlo k uskutečnění samotné akce. Pětičlenná skupina se odebrala do zmíněné oblasti, na veřejných záchodcích rozdál Tomek s Balíkem ostatním zbraně a čekali na hlídku. Ta se objevila podle plánu, avšak nešla v uzavřeném útvaru. Tento fakt donutil Tomka a spol. přepadení odložit, protože za stávajících podmínek byl úspěch akce značně nejistý. Dohodli se však na dalším termínu - 16. prosinci.

Několik dnů před plánovaným datem vypadl ze sestavy Kučera, který si údajně při vyskakování z tramvaje poranil nohu. Tomek se domluvil se Strakou, že Kučeru nahradí. 16. prosince se na Strossmayerově náměstí sešli Tomek, Balík a Sůva. Straka se k nim měl připojit cestou, ovšem Bernát chyběl. Tomek i Balík se za ním postupně vydali do bytu, ale Bernát se nechal zapřít. Rozhodli se tedy celý plán provést bez něj.

Na veřejných záchodcích u Židovských hřbitovů si všichni vycpali tváře vatou, aby tak alespoň částečně pozměnili svou podobu. Všichni byli vyzbrojeni: Tomek měl k dispozici bubínkový revolver NAGAN ráže 7,62 mm a pistoli SAUER ráže 6,35 mm, Balík pistoli ČZ vzor 27 ráže 7,65 mm, Sůva pistoli značky FN ráže 7,65 mm a Strakovi předal Balík bubínkový revolver ráže 6,35 mm¹⁸. Poté se odebrali na roh ulic Stalinovy a Želivského. Kolem šestnácté hodiny spatřili vystupovat z tramvaje inkriminovanou hlídku, která se dále ubírala pravidelnou trasou. Tomek a Sůva ji předešli a pokračovali podél hřbitovní zdi, Balík se Strakou sledovali hlídku zezadu. Bylo dohodnuto, že ve vhodném okamžiku hlídku rychle obstoupí a namířenými zbraněmi přinutí vydat samopaly. Nikdo z účastníků přepadu se však neodhodlal dát smluvený povel a hlídka brzy došla na další křižovatku, kde již přepadení nebylo vhodné. Nechali tedy vojáky být a rozhodli se počkat na druhou hlídku, která se bude po vystřídání vracet do kasáren. Ta se také za chvíli objevila. Skupina se opět rozdělila a opět málem promeškala vhodný okamžik. Tam, kde již končilo stromořadí, vystoupil náhle Tomek proti hlídce se zbraněmi v obou rukách, okamžitě následován svými druhy.

Hlídka (složená z desátníka Jaroslava Hýbla a vojínů Rudolfa Šmatlavy, Illese Czúsze a Ľudevíta Trepáče) se zastavila, přičemž se její členové natočili zády ke zdi. Samopaly měli po boku, ovšem chyběly v nich zásobníky, které byly na cestu ze zbraní

¹⁷ Odůvodnění obžaloby, str. 15

¹⁸ tamtéž, str. 18

vyjmuty. Na vyzvání zvedli všichni ruce. Když byli vyzváni k odevzdání zbraní, zdráhali se. Vojín Šmatlava se pokoušel - skryt za Hýblem - nabít samopal, což však skupině neušlo a bylo mu v tom zabráněno. Tomek potom přistoupil k Czúcsovi a Trepáčovi, samopaly jim odejmul a ze sumek vyndal zásobníky. Balík se je pokoušel nabít, to se mu ale nepodařilo. Hýbl Tomkovi samopal vydat odmítl, načež mu Tomek přiložil k tělu revolver NAGAN a několikrát stisknul spoušť. Rána však nevyšla, zřejmě proto, že Tomek nabil revolver ráže 7,62 mm municí ráže 7,65 mm. Tomek tedy použil pistoli SAUER, která ale selhala také a rána z ní vyšla až poté, co Tomek sklonil ruku k zemi. Prostřelil tak Hýblovi pouze plášť. Nato Tomek vyzval své kamarády, kteří napřaženými zbraněmi drželi hlídku v šachu, aby někdo na Hýbla vystřelil a zneškodnil ho. Naopak Hýbl je vyzýval, aby nestříleli, neboť již získali dva samopaly, tak ať je nechají být. Balík to posoudil jako léčku - očekával, že vojáci by v případě jejich ústupu nabili zbylé dva samopaly a použili je proti nim. Navrhl tedy, aby se všichni postavili čelem ke hřbitovní zdi a přísahali, že po nich nebudou střílet. To vojín Šmatlava odmítl slovy: „Přísahal jsem jen jednou, a to republice, a nemohu přísahat někomu jinému,“¹⁹ načež počal nabíjet samopal. Tomek k němu přiskočil a pokusil se ho zneškodnit úderem revolveru do hlavy, ovšem nedopatřením ho zasáhl jen velmi lehce. Zmatku mezitím využil desátník Hýbl, který proběhl mezi útočníky směrem ke Strašnicím. Ihned za ním vyrazil Balík. Hýbl se snažil krýt za stromy a první dva Balíkovy výstřely z bezprostřední blízkosti mu jako zázrakem neublížily. Když chtěl Hýbl přeběhnout na druhou stranu ulice, Balík mu asi z jednoho metru prostřelil pravé předloktí. Další výstřel mu roztránil levou lopatku. Dalšího pronásledování se Balík vzdal, protože na něho křičel Tomek, aby mu pomohl zneškodnit Šmatlavu, kterého Tomek zatím držel, aby mu zabránil v natažení samopalu. Kolem místa přestřelky se počali zastavovat chodci, což zapůsobilo na Straku a Sůvu a ti se dali na útěk. Straka prchal ulicí Nad Vodovodem ke Strašnicím, cestou odhodil revolver, domů se dostal přes Žižkov. Sůva prchal opačným směrem - tedy ke křižovatce Stalinovy třídy a Želivského - a domů se dostal přes Vinohrady.

Tomek znovu vyzval Balíka, ať po Šmatlavovi vystřelí. Balík tak učinil a vypálil na Šmatlavu dvě rány, přičemž mířil na horní polovinu těla. Šmatlava zůstal ještě stát, a tak Tomek vytrhl Balíkovi pistoli a také dvakrát vystřelil. Z těchto čtyř ran byl Šmatlava dvakrát zasažen, jedna rána byla smrtelná. Vyšetřování již nedokázalo určit, kým byla tato rána vypálena.

Mezitím se opodál ležícímu Hýblovi, nehledě na jeho zranění, podařilo nabít samopal a spustit na Tomka a Balíka palbu. Czúcz i Trepáč se k němu připojili. Tomek tedy rychle sebral ze země jeden samopal se zásobníkem, Balík zdvihl Tomkovu pistoli SAUER a společně prchali ulicí Nad Vodovodem k Olšanským hřbitovům, kde přeběhli do Votické ulice. Tam schoval Tomek pod kabát ukořistěný samopal. Domů na Prahu 7 se oba dostali již bez nehody²⁰.

Protože Tomek ani Balík nevěděli, zda Sůva nebo Straka nebyli chyceni, bál se Tomek vrátit domů. Oba tedy přespali u Balíkových rodičů na Praze 8. Další den se prostřednictvím Kučery dozvěděli, že nikdo z kamarádů nebyl zatčen a Tomek se již bez obav vrátil domů²¹.

Přepadení vojenské hlídky vyvolalo poměrně velký rozruch, což nakonec způsobilo dočasný rozpad skupiny, kterým chtěli členové alespoň částečně zmenšit riziko odhalení. Strach přepadal každého. Poté, co účastníci přepadu podrobně informovali o jeho

¹⁹ Odůvodnění obžaloby, str. 21

²⁰ tamtéž, str. 16 - 24

²¹ Když byl během vyšetřování přepadení (tedy v roce 1952) nalezen na místě činu odhozený revolver NAGAN, měli vyšetřovatelé v úmyslu obvinít z celého přepadení skupinu O. Rottenborna a F. Bobka, neboť zbraň stejného typu se našla i u nich. Od této verze však – naštěstí – bezpečnost brzy upustila. (vyprávění F. Bobka, leden 2003)

průběhu zbylé kamarády, své styky prakticky ukončili. Pravidelně se setkávali pouze Tomek se Strakou, kteří spolu chodili do jedné třídy. V roce 1953 složili Tomek, Straka a Sůva úspěšně maturitu a jejich cesty se rozešly. Na podzim nastoupil Tomek výkon základní vojenské služby na Slovensku (později sloužil v Brně). Balík se odstěhoval do Děčína, ještě předtím ale hodil pistoli ČZ i samopal poblíže mostu Barikádníků do Vltavy, aby se zbavil důkazů pro případ zatčení. Ještě téhož roku nastoupil k vojenské službě, stejně tak Klempíř.

K definitivnímu zániku skupiny však dojít ještě nemělo. Během vojny Tomek několikrát navštívil Kučera a sdělil mu, že po skončení služby má v úmyslu v činnosti pokračovat. Kučera si někdy v letech 1953 až 1954 od Matějí opět pořídil zbraň - jistou pistoli maďarské výroby. Po návratu z vojny nastoupil Tomek do zaměstnání jako nákupčí n. p. KOH-I-NOOR v Praze, Balík se také vrátil do Prahy. Na přelomu let 1955 a 1956 tak došlo k obnovení činnosti skupiny. Do té byl nově přibrán Ladislav Tonar, který byl kdysi členem stejného skautského oddílu jako Klempíř. Na schůzce, která se konala u Balíka za přítomnosti Tomka, Klempíře a Tonara, bylo dohodnuto usilovat o odstranění režimu pomocí záškodnických akcí a teroru. Tonar absolvoval vojenskou školu Jana Žižky z Trocnova (maturoval v roce 1953) a vojenská učiliště v Lipníku nad Bečvou a Ružomberoku, odkud byl vyřazen v hodnosti poručíka. Od roku 1955 konal službu v Nýrsku a později v Janovicích nad Úhlavou. Jako profesionální voják nenávidějící režim byl ideální posilou skupiny. Měl být zdrojem vojenského materiálu i cenného výcviku²².

Po obnovení činnosti chtěl Tomek po Balíkovi onen samopal, který získali v roce 1952. Po několika výmluvách se Balík přiznal, že jej hodil do Vltavy. Vylovit se ho dle očekávání nepodařilo. Mezitím začal Tonar skupinu zásobovat náboji, granáty, signálními raketami, slzotvornými granáty, dýmovnicemi, roznětkami, zásobníky a dalšími součástmi výzbroje. Tento materiál předával Balíkovi, který jej skladoval a evidoval. Kulomet se bohužel pro nedostatek vhodné příležitosti opatřit nepodařilo.

Maďarská kontrarevoluce roku 1956 znamenala vlnu naděje pro všechny nepřátele „lidově demokratického“ režimu - i pro Tomkovu skupinu. V případě rozšíření puče i na naše území zamýšleli útoky na vlaky, mosty ap. Chemik Kučera dostal od Tomka za úkol vyrobit trinitrotoluen. Jako znamení pro rozpoutání puče v Československu se jim zdála mimořádně vhodná akce proti samotnému srdci režimu. Onou roznětkou měl být útok na budovu ÚV - KSČ v Praze 1²³. Dříve však, než byly přípravy hotovy, maďarský puč byl potlačen. Pro jejich akci již nebyla vhodná doba, a tak se i z bezpečnostních důvodů rozhodli bezpečně ukrýt větší část shromážděného vojenského materiálu. Tradičně spolehlivým způsobem bylo již od doby války zbraně zakopat. Počátkem roku 1957 se tak stalo, přičemž byl materiál rozdělen na dvě místa. Část byla zakopána na kopci Baba v Dejvicích, část v Tróji.

V činnosti však skupina zamýšlela pokračovat nadále. V průběhu roku 1957 studovali její členové tzv. „Bílou knihu“ - materiál pojednávající o průběhu maďarského puče, zaměřovali se hlavně na chyby, kterých se povstalci dopustili. Z této doby také pochází plán zapálení budovy ONV v Praze 7 pomocí speciálních hořlavin, opět v časovaném kufříku. Tonar měl stále méně příležitostí obstarávat pro skupinu zbraně, časem prakticky žádné. Jelikož již neměl další důvod v armádě zůstat, snažil se vystupovat „reakčně“, aby dosáhl propuštění. Toho se dočkal na konci listopadu (1957).

Další nedostatek financí se Tomek s Balíkem rozhodli vyřešit paděláním bankovek, konkrétně pětadvacetikorunových a stokorunových. Do této činnosti byli zasvěceni i Kučera a Tonar. Rozhodli se pro fotochemickou variantu provedení, která mohla přinést kvalitní výsledky, ovšem byla velice náročná na vybavení i čas. Do prosince 1959 se jim sice nepodařilo rozjet produkci ve velkém, ale překonali většinu překážek a podle

²² Odůvodnění obžaloby, str. 26 - 28

²³ tamtéž, str. 29

kriminalistického ústavu jejich padělky již spadaly do 3. stupně, tj. mezi tzv. „zdařilé padělky“²⁴.

Opět došlo na samopaly. Tomek s Tonarem dokonce navštívili vojenská muzea v Praze 1 a 11, kde se snažili překreslit mechanismy vystavených modelů, aby pak sami samopal zkonstruovali. To se jim ale nepovedlo, stejně jako odcizení exponátů. Potom také zvažovali vyloupení skladiště zbraní závodní milice n. p. KOH-I-NOOR, kde Tomek pracoval. Obávali se ale odhalení právě Tomka, a proto od operace upustili. Mimo to se Tonar snažil ve svém novém zaměstnání vyrobit granáty a miny - také neúspěšně.

Při plánování akcí pro případ vypuknutí puče promýšleli množství problémů. Velkou důležitost přisuzovali hlavně rozhlasu, který měli v úmyslu obsadit. Dokonce začali chystat projev k národu, který by musel následovat. U Balíka si zkoušeli na magnetofonový pásek přednes tohoto projevu a vybírali, kdo z nich má nejvhodnější hlas a projev by v rozhlase přednesl²⁵. Kučera se schůzek skupiny účastnil stále řidčeji, až s ní nakonec úplně ztratil styk. V roce 1958 se skupina zabývala výrobou dalších pum a v létě se rozhodla vykopat ukrytý materiál. Podařilo se najít pouze onu část v Troji. Balík zkonstruoval jednoduchý elektronický detektor, pomocí kterého chtěli najít na Babě druhou polovinu, ale ani to k úspěchu nevedlo. 1. května 1958 chtěli napadnout prvomájový pochod Prahou slzotvornými granáty a vyvolat tak paniku, avšak kvůli značným bezpečnostním opatřením se toho nakonec neodvážili. Obdobně skončil i zamýšlený atentát na některé vládní činitele při vojenské přehlídce 9. května na letenské pláni. Když chtěli na tribunu dopravit výbušninu, zjistili, že tribuna je již několik dní předem přísně střežena. Někdy na přelomu let 1958 a 1959 zkoušeli na pražských silnicích účinnost tzv. ježků. Kromě toho vymysleli řadu dalších způsobů, jak škodit národnímu hospodářství.

Koncem léta plánoval Tomek vyvolání protistátní demonstrace na Václavském náměstí pomocí letáků. Demonstrace se měla uskutečnit 27. září, tedy v předvečer svátku svatého Václava. Poslední zamýšlenou akcí bylo přepadení některého pražského bankovního ústavu. Dříve než k němu mohlo dojít, byli členové skupiny pozatýkáni.

Všichni (i dřívější) členové skupiny byli zatčeni v průběhu prosince 1959 a ledna 1960. Vyšetřování trvalo do 18. března 1960. Bylo provázeno řadou nejasností. Obžalovaným se nakonec stala osudnou především nejednotnost výpovědí. Shodně přiznali nenávist k „lidově demokratickému“ státnímu zřízení, ovšem lišily se jejich výpovědi ohledně přestřelky v roce 1952.

Hlavní líčení se konalo před Městským soudem v Praze od 11. do 16. července 1960. Tomek byl obžalován z trestného činu velezrady podle § 78 odst. 2 písm. a), odst. 3 písm. c), z trestného činu pokusu vraždy a vraždy podle §§ 5 odst. 1, 216 odst. 1, 2 písm. b) tr. zák. a z trestného činu pokusu padělání a pozměňování platidel podle §§ 5 odst. 1, 139 odst. 1, 3 písm. c) tr. zák.²⁶. Soud dospěl k závěru, že Tomek je „třídním a zavilým nepřítelem našeho socialistického zřízení tak jako Balík a někteří další obžalovaní [...] a nakonec z nenávisti vůči společnosti prováděli nejtěžší trestné činy.“²⁷ „V daném případě se všichni tito obžalovaní projeví [...] jako upíři naší společnosti, kteří i za cenu životů našich občanů, chtěli plnit pokyny našich zrádců ze zahraničí ..“²⁸ – soud se dále snažil dokázat, že Tomkova skupina byla napojena na zahraničí a „teroristickou“ činnost konala pro finanční zisk. Tomek byl uznán za iniciátora prakticky všech akcí a jeho míra zavinění tedy za největší.

Za přitěžující okolnost byl brán fakt, že Tomek ve své „trestné činnosti“ pokračoval delší dobu (to platilo i pro další obviněné) a také, že „k páchání velezrádné

²⁴ Odůvodnění obžaloby, str. 30

²⁵ tamtéž, str. 32

²⁶ Obžaloba, str. 7 (viz. Příloha 6)

²⁷ Odůvodnění obžaloby, str. 14

²⁸ Odůvodnění rozsudku, str. 24

činnosti využil i maďarských událostí, neboť s dalšími obžalovanými v této těžké době pro maďarský pracující lid připravoval stejnou akci u nás.²⁹ Jako polehčující okolnosti byly u většiny obžalovaných uvedeny dřívější trestní bezúhonnost a skutečnost, že protistátní činnost začali páchat v mladistvém věku.

Vladivoj Tomek byl odsouzen podle § 78 odst. 3 tr. zák. (ve znění novely) s použitím § 22/1 tr. zák. k trestu smrti. Ostatním obviněným byly vyměřeny tresty 2 1/2 až 25 let vězení, dále pak propadnutí veškerého jmění, ztráta vojenských hodností a ztráta čestných práv občanských na dobu 3 roky po odpykání trestu³⁰. Rozsudek byl potvrzen při odvolacím líčení před Nejvyšším soudem ve dnech 24., 25. a 27. srpna 1960.

Žádost o milost byla prezidentem republiky zamítnuta, a tak 10. listopadu vydal předseda senátu Městského soudu v Praze nařízení k výkonu trestu³¹. Trest byl vykonán 17. listopadu 1960 v 11 hodin 55 minut. Z dochovaných záznamů vyplývá, že Tomkovi ostatky byly předány Krematoriu hl. m. Prahy v Praze – Motole. Urnu s popelem si vyzvedl pracovník MV, který se podepsal pouze číslem.

²⁹ Odůvodnění rozsudku, str. 25

³⁰ Rozsudek, str. 5 - 6

³¹ Nařízení výkonu trestu

Pronásledování a likvidace skautského hnutí

Pronásledování členů a postupná likvidace skautského hnutí přišly hned po prvních politických procesech. Přitom o podobném scénáři bylo rozhodnuto ještě před rokem 1948 - jak to dokládá mnoha dokumenty a zápisy z jednání ÚV KSČ ve své studii Karel Lešanovský³². Skautské procesy se na pořad dne dostávaly od roku 1949, přičemž někteří jednotlivci byli souzeni - např. v rámci vojenských skupin - již dříve. Stejně jako počet veškerých obětí komunismu nebude asi nikdy přesně vyčíslen, ani počet těchto procesů nelze konečně vyčíslit. Přesto však lze jmenovat procesy, na kterých si dal režim záležet. Jejich hlavním společným smyslem bylo zastrášovat odpůrce režimu, až na druhém místě odstraňovat jedince, kteří byli režimu nebezpeční. Propaganda zdůrazňovala především nebezpečnost samotné Baden-Powellovy ideologie jakožto agentury imperialismu, buržoazie a anglosaské kultury. K tomu byla přidávána následná společenská nebezpečnost takto ovlivněných jedinců.

Zatčení většinou přicházelo velmi náhle. Ti, kteří se nějakým způsobem podíleli na aktivním odporu, většinou tušili, co se děje, jiní však vůbec netušili, co a proč se s nimi děje. Obsazování kluboven a zatýkání členů se často účastnily po zuby ozbrojené jednotky VB nebo StB. V případě, že došlo k rozbíjení některé větší skautské skupiny, členové, kteří ještě nebyli zatčeni, se snažili zahladit stopy po činnosti své i svých bratrů, dříve než je objeví bezpečnost. I v případě Junáka se bezpečnost snažila využít služeb provokatérů a donašečů, valného výsledku se ale nedočkala. Přesto však někteří tvrdému nátlaku podlehli.

Po zatčení byli skauti obvykle vrženi do cely, kde již většinou byl někdo podobného osudu. Takto byli ponecháni několik dní, aniž jim bylo oznámeno obvinění. Občas byl někdo z cely odveden na výslech, aby se poději vrátil (nebo spíše byl vrácen - podle toho, jak výslech probíhal) nebo nevrátil³³. Charakter výslechu většinou závisel na typu vyšetřovatele, ovšem na tak „nebezpečné“ zločince, za jaké byli skauti považováni, byli většinou nasazováni ti „nejlepší“ estébáci. Někdy býval obviněný vyslýchán s páskou přes oči, což znamenalo pro vyšetřující několik výhod, včetně té, že obviněný nikdy nemohl vědět, z jaké strany přijde rána. Vyslýcháným bylo do tváře vmeteno obvinění z těžkých zločinů, buď postavené na základě zjištěné skautské činnosti, nebo zcela vymyšlené. Bezpečnost většinou neměla pro trestnou činnost skautů mnoho důkazů (ne že by jich mnoho potřebovala), a tak se vyšetřovatelé většinou snažili z obviněných dostat přiznání, přičemž využívali nejrůznějších metod. Pochopitelně například vyhrožování. Vyhrožovalo se vysokými tresty - hlavně šibenicí. Někdy se vyšetřovatelům podařilo k obviněnému na celu nastrčit konfidenta, který si měl získat důvěru obviněného a vyprovokovat ho k podřeknutí, které pak dosvědčil. V případech, kdy se obvinění nechtěli přiznat, byl tlak ze strany vyšetřovatelů zesílen. Již tak směšné dávky jídla a vody byly zmenšeny a existovaly i další způsoby, jak vyšetřovatelé obviněným pomáhali „vzpomenout si“ - obviněným bylo například znemožněno spát. V noci, kdy ostatní spoluvězni spali, musel dotyčný stát, či chodit po cele. Většina skautů se přiznala pouze k tomu, co jim bylo dokázáno. Obecně se snažili popřít ta nejzávažnější obvinění a přísně dbali na to, aby neuškodili jinému bratru.

Podmínky ve vazební věznici - jako například na Pankráci - byly vůbec špatné. Vězni dostávali ráno dva krajíčky chleba a melty, k obědu polévku a k večeři například kousek sýra nebo vajíčko, ke kterému si museli schovat část chleba od rána. Kvalitu polévky nebo melty pochopitelně není nutné rozebírat. Na celách se skauti setkali většinou s dalšími politickými vězni - představiteli církve nebo zakázaných politických stran, dále pak vojáky, kteří bojovali proti Němcům v řadách západních armád, a dalšími nedávnými hrdiny, nebo také s komunisty, kteří již upadli v nemilost. Společnost byla tedy snad jedinou věcí, na

³² Lešanovský, Karel, Se štítem a na štítě, str. 40 - 45

³³ Brodský, Jaroslav, Řešení Gama, str. 29

kteřou si nemohli stěžovat. (Samozřejmě to neplatí úplně.) Kromě hladu trpěli vězni také zimou - po celou dobu byli v jedněch hadrech, byť třeba byly po výslechu roztrhané a zkrvavené. Obzvláště skauti (a také kněží) se stávali oblíbeným terčem šikany dozorců. Byly u nich činěny časté osobní kontroly, při kterých se museli svléknout, a byly jim zcela přeházeny věci na cele. V noci jim bývalo bráněno ve spánku opakovaným kopáním do dveří, stlaním, dřepováním ap. Ve vazbě strávili obvinění skauti většinou až několik měsíců.

Soudy se konaly před dychtivými zraky pečlivě vybraných zástupců dělnické veřejnosti. Úkolem těchto soudů nebylo určit, zda obvinění jsou vinni, ale vinu potvrdit a obviněné odsoudit. Jelikož nebyli souzeni jen samotní skauti, ale celý Junák, bývalo řízení provázáno odsuzováním celé skautské organizace a ideologie. Skautské procesy patřily k těm, na nichž dělali kariéry soudci, prokurátoři a snad i obhájci. Ti byli většinou přidělováni ex offo a z jejich chování a výkonu nebylo jasné, na čí straně stojí.

Podle dodnes zdokumentovaných případů bylo komunistickou justicí k trestu smrti odsouzeno a popraveno 11 skautů, jednomu byl trest smrti změněn na doživotí. Na doživotí bylo odsouzeno 7 skautů. Délka průměrného trestu byla více než 8 1/4 roku, přičemž více než 4 3/4 roku si skauti skutečně odseděli. Řada trestů byla velmi vysokých - až 25 let a mnoho skautů strávilo ve vězení více než 10 let³⁴. Přitom průměrný věk při zatčení byl 25,9 roku, což byl i při celkově nízkém věku pronásledovaných osob komunistickou mocí podprůměr³⁵. Nebyli výjimkou skauti, kteří byli posláni do jáchymovských dolů, aniž by dosáhli plnoletosti. Z následujících právních norem, které byly pro soudní perzekuci skautů využity, si lze vytvořit představu, z čeho byli obviňováni a za co souzeni:³⁶

1. císařský patent - Zákon o zločinech, přečinech a přestupcích z 27. května 1852.
2. císařský patent ze dne 24. října 1852, jímžto se činní ustanovení o tom, kdo má právo zbraň a munici dělati, v ní obchod vésti, ji mít a zbraň nositi.
3. Zákon č. 50/1923 Sb. ze dne 19. března 1923 na ochranu republiky. Využity paragrafy: § 2 Příprava úkladů (9)
4. Zákon č. 48/1931 Sb. ze dne 11. března 1931 o trestním soudnictví nad mládeží. Využity paragrafy: § 3 Trestné činy mladistvých (8)
5. Zákon č. 231/48 Sb. ze dne 6. října 1948 na ochranu lidově demokratické republiky. Využity paragrafy: § 1 Velezrada (47), § 2 Sdružování proti státu (33), § 3 Pobořování proti republice (16), § 5 Vyzvědačství (22), § 40 Neoprávněné opuštění území republiky a neuposlechnutí výzvy k návratu (7)
6. Trestní zákon č. 86/1950 Sb. ze dne 12. července 1950. Využity paragrafy: § 78 Velezrada (54), § 79 Sdružování proti republice (15), § 80 Založení organizace v úmyslu podvracet samostatnost, ústavní jednotu nebo územní celistvost republiky anebo její lidově demokratické státní zřízení nebo společenský řád, které jsou zaručeny ústavou (21), § 84 Sabotáž (6), § 86 Vyzvědačství (15)
7. Trestní zákon č. 118/73 Sb. ze dne 10 října 1973

Množství odsouzených ztratilo spolu s roky svobody i osobní majetek a občanská práva, což jim následně jen ztížilo návrat do společnosti.

Výkon trestu si odsouzení skauti odpykávali, jak bylo začátkem 50. let zvykem, v zásadě ve dvou typech zařízení. Tím prvním byly klasické věznice, tím druhým tábory nucených prací (TNP), rychle vybudované po sovětském vzoru. TNP byly řešením hned dvou problémů. Transformace československého hospodářství dělnickou vládou narazila na

³⁴ Lešanovský, Karel, Se štítem a na štítě, str. 29

³⁵ Gandourek, Nehněvajs, Žalářování, pronásledování a zneuznání, str. 12

³⁶ Následující přehled byl převzán od Karla Lešanovského, Se štítem..., str. 22 - 27, pro jeho zestručnění byly jmenovány jen ty paragrafy, jejichž aplikace je známa ve více než 5 případech (viz závorka). Kompletní soupis včetně dalších směrnic je na uvedeném místě.

problém nedostatku pracovních sil v těžebním průmyslu. Jáchymovsko bylo po válce největším využívaným nalezištěm uranových rud v Evropě. V roce 1945 zde pracovalo několik tisíc sudetských Němců a německých vojáků, postupně jich však většina byla přesouvána na východ. V Čechách zbyla jen hrstka esesáků a příslušníků gestapa a SD, kteří nemohli plnit gigantické závazky Sovětskému svazu. Naproti tomu bylo v Československu mnoho přeplněných věznic ve chvíli, kdy se hlavní nápor na tato zařízení teprve očekával. Tak byl dne 25. října přijat vedle zákona 231/48 i zákon 247/48 „o zřízení táborů nucených prací“. Následkem tohoto nařízení vznikla komunistická obdoba koncentračních táborů, ovšem na vyšší ekonomické úrovni. Desetitisíce vězňů byly nuceny k otrocké práci a týrány zimou, hladem i sadistickými dozorci. Co se klasických nápravných zařízení týká, byli političtí vězni obecně umísťováni především ve věznicích Mírov, Bory, Kartouzy a Leopoldov. Brzy byla pro ně zřizována speciální oddělení se zostřeným režimem. S politickými vězni bylo obecně nakládáno podle hesla „vrah zabil jednoho člověka, ale vy jste chtěli vyhubit celý národ.“³⁷

V této práci bych se nechtěl podrobně rozepisovat o podmínkách v komunistických lágrech - TNP, ani ostatních věznicích. Vypisování všech příkoří, slovními urážkami počínaje a zločiny proti lidskosti konče, kterých se věznění skauti stejně jako ostatní političtí vězni dočkali, by zabralo mnohem více místa, než je obsah této práce³⁸. Zmínit ovšem musím některá základní méně známá fakta, pro studium likvidace Junáka nezbytná. Většina skautů nebyla zlomena ani zmíněným terorem v těchto zařízeních a naopak na obranu proti němu i celému režimu vznikaly v pracovních táborech nové skautské družiny a oddíly. Sdružovali se v nich vězni, kteří již byli skauti, i jiní (převážně političtí) vězni, kteří zde tak do skauta vstupovali. Mnozí zde složili svůj skautský slib, případně další zkoušky. Věznice i tábory se těmto jedincům staly paradoxně skvělými školami, neboť v tomto prostředí nebylo nezvyklé, aby člověka cizí jazyk učil vysokoškolský profesor a náboženství biskup. Jinak ztracený čas byl využit alespoň k předávání zkušeností. Někteří skauti složili ve vězení lesní školu nebo vůdcovský slib. Dalším významným bodem skautské činnosti byla ochrana a pomoc jiným (slabším nebo šikanovaným) vězňům.

Stručný přehled největších procesů s československými skauty

Květen 1949 - proces s JUDr. Jaroslavem Borkovcem a spol. (mj. Vratislav Janda, Karel Skála, Dagmar Skálová, Jiří Navrátil a další). Skupina J. Borkovce byla vojenskou organizací připravující státní převrat, z podobných organizací asi nejpropracovanější a s největší nadějí na úspěch³⁹. Většinu zapojených skautů (bylo jich přes 200) se podařilo utajit. Souzeno bylo 20 skautů a skautek. Tresty 20, 30 let i doživotí, Vratislav Janda trest smrti.

Září 1949 - proces s českobudějovickými rovery I. Mánkem, M. Bromem, K. Kolouchem, J. Kubou a R. Chounem. Byli spojeni s odbojovou skupinou Za pravdu (mj. skauti K. Pecka a F. Zahrádka). Tresty 10 až 20 let.

Rok 1950 - proces se 60 obžalovanými členy STO (Slovenská tajná ochrana). Organizace vznikla hned po válce a měla fungovat jako spojka mezi Slovenskem a slovenskou exilovou protisovětskou vládou, která nikdy nebyla ustanovena. Eduard Tesár, Albert Púčík a Anton

³⁷ Hejl, Vilém, Zpráva o organizovaném násilí, str. 242

³⁸ Podrobné popisy těchto zločinů lze nalézt např. v knize Zpráva o org..., ve všech vzpomínkových knihách politických vězňů či studiích K 231.

³⁹ Radosta, Petr, Protikomunistický odboj, str. 52 - 58

Tunega byli odsouzeni na doživotí, ovšem na odvolání prokurátora byly rozsudky změněny na rozsudky smrti⁴⁰.

Březen 1951 - proces s Lubomírem Školoudem a spol. (Zdeněk Kovařík, Ctirad Andrýs, Jiří Pašta, Bohuslav Marek, Radek Brož, Květa Pilmanová, Karel Havránek, Zbyněk Školoud), souzenými za akci „Petarda“. Tresty 1 rok až 14 let.

Květen 1952 - proces s dr. Karlem Průchou a spol. (František Němec, RNDr. PhMr. Miloslav Stržínek, František Jandus, Karel Grimm, Ivan Mikšovič, František Reiser, František Novotný, Milan Draždík, Jan Homoláč). Tresty až 15 let.

Červen 1952 - proces s tišnovskými katolickými skauty. Do čela skupiny byl postaven katolický kněz ThDr. Otto Mádr. Vedle dlouholetých trestů žaláře (14 let až doživotí), byli Vlastinil Železný a Alois Pokorný odsouzeni k trestu smrti.

Říjen 1952 - proces s dr. Pavlem Křivským a spol. (Vladimír Bláha, Antonín Celerýn, Zdeněk Kovařík, Slavoj Chodounský, ing. Karel Forst, Václav Pergner, ing. Jaromír Marek). Souzení za velezradu, špionáž organizování povstání, přechody ohrožených osob do exilu atd. Tresty 18 let a doživotí.

Březen až duben 1953 - proces s Oldřichem Rottenbornem a spol. (František Bobek, Rudolf Probst, Vlastimil Herkolec, Lubomír Procházka, Jindřich Valenta, Milan Novák, Jiří Lukšíček, Pavel Brožek, Josef Hlavín, Josef Krbeček, Jiří Holubec, Miroslav Kopt, Vladimír Vejdovský, Ludvík Maruška, Lubomír Žáček - vše skauti ve věku od 16 do 22 let). Souzení za ilegální skautskou činnost a úmysl rozvracet lidově demokratické zřízení, vyvázli s nízkými tresty (do 2 let). Většina z nich se však před soudem sešla znovu v roce 1955, kdy se již udělovali tresty od 6 do 10 let.

Březen 1954 - proces se skupinou SODAN. Mojmír Babušík, Oldřich Klobas, Rudolf Mrázek, Jan Pospíšil, Antonín Barva, Jan Koňorza, Milan Blažek, Karel Ochmann, Bohumil Misák, Vlastimil Žampach, Jiří Andrášy a další odsoueni k trestům na 4 až 20 let.

Prosinec 1954 - proces s Jaromírem Nezdařilem a spol. (Antonín Vojtíšek, Jan Karlas, Jiří Materna, Oldřich Lánský, Jindřich Lang, Jiří Nýdrle, Jan Kazda, Jiří Hylmar, Ladislav Kotyk). Za velezradu a vyzvědačství odsouzeni k trestům 3 až 18 let.

Stručný přehled popravených skautů

Následující přehled čítá sice po přičtení Tomka 11 popravených skautů, ovšem tím není počet skautských obětí komunismu zdaleka vyčerpán, ve skutečnosti obsahuje 47 dodnes zjištěných jmen⁴¹. Patří mezi ně skauti, kteří v poměrně raném věku podlehlí nemocem z ozáření (následkem pobytu v TNP), nebo ti, na kterých se podepsal tvrdý nátlak StB i dalších komunistických orgánů. Někteří byli dohnáni k sebevraždě (např. Karel Rozporka), další nevydrželi teror fyzicky (Miroslav Vítek – Monarcha)⁴².

Vlastimil Železný a **Alois Pokorný** byli katolickými skauty z Tišnova. Tvořili vojenskou složku skupiny, která jinak prováděla jen letákové akce. Vojenská část skupiny však bránila jihomoravské rolníky proti kolektivizaci a zastrašovala místní komunisty. Po několika neúspěšných pokusech o jejich dopadení nasadila StB do kraje elitního agenta Františka Mrkvu. Železný s Pokorným a s dr. Mádrem ho však odhalili jako provokatéra a zlikvidovali. Na jaře 1952 však byla skupina pozatýkána a po vykonstruovaném procesu byli Železný s Pokorným 18. prosince 1952 popraveni.

Mjr. gen. št. **Miroslav Plešmíd** bojoval za druhé světové války ve francouzské armádě a později jako letec RAF. Pro špionáž byl odsouzen k trestu smrti a popraven 25. května 1950.

⁴⁰ Radosta, Petr, Protikomunistický odboj, str. 14 - 15

⁴¹ Osobní archiv Františka Bobka

⁴² Rottenborn, Oldřich a Bobek, František, Skauti za ostnatými dráty, str. 74

Záviš Kalandra byl souzen se skupinou Milady Horákové. Před válkou byl členem KSČ, ale v roce 1936 byl vyloučen. Válku strávil v koncentračních táborech. Jinak rádce skautské družiny ve Valašském Meziříčí. Popraven 27. června 1950.

Škpt. **Vratislav Janda**, zástupce velitele skautského střediska v Pelhřimově, patřil k vůdcům neúspěšného pokusu o státní převrat dne 16. května 1949. V následném procesu byl odsouzen k trestu smrti. Předtím, než se zapojil do činnosti skupiny Jaroslava Borkovce, byl členem podobné organizace, kterou vedl bývalý důstojník britských commandos Miloslav Jebavý. Popraven 5. listopadu 1949.

Eduard Tesár, slovenský skautský funkcionář, byl členem obávané ilegální organizace Bílá legie. Za války byl zaměstnán na Župním úřadu v Bystrici, kde řadu lidí zachránil před zatčením, popřípadně i z vězení. Po válce zastával významné místo na poverenictvu vnitra v Bratislavě. Pro Bílou legii obstarával ty nejdůležitější zprávy. Byl však vyzařen a 20. února 1950 popraven. Do nedávné doby nebylo jasné, zda s ním popravení **Albert Púčik** a **Anton Tunega** byli také skauti. To se již potvrdilo⁴³.

Slavoj Šádek spolupracoval se skupinou Miloslava Choce, která byla do Československa vyslána ze zahraničí s hlavním úkolem unést majora Augustina Schramma. Schramm byl důstojníkem sovětské tajné služby a v zahraničí byl mnohými oprávněně považován za vraha Jana Masaryka. Po vykonání atentátu však byla skupina pozatýkána a souzena, Choc a Šádek odsouzeni k trestu smrti. Šádek by popraven 19. února 1949.

Boris Volek byl vůdce 135. oddílu Praha. Za ilegální činnost byl odsouzen k 16 letům vězení. Trest si odpykával v pracovním táboře XII v Horním Slavkově. V říjnu 1951 se spolu s deseti spoluvězni pokusil o útěk, během kterého byl zabit jeden strážný. Útěk byl příliš brzy vyzařen a uprchlíci nezískali velký náskok. Sedm jich bylo zastřeleno, čtyři se zraněními chyceni. Z nich jeden ztratil při výsleších paměť, jednomu byl trest zvýšen na 25 let (skaut Karel Kukal) a dva popraveni. Volek byl jedním z nich.

Tomáš Húbner a **Jiří Haba** nebyli nikdy zatčeni ani odsouzeni, přesto se však jejich konec dá považovat za popravu. Oba byli členy skautského oddílu v Železném Brodě v roce 1945. Po roce 1948 a počátku násilné likvidace oddílů se s několika kamarády rozhodli proti komunistickému režimu bojovat. Po několik měsíců se skrývali v Jizerských horách, kde chtěli překročit hranice, než byli objeveni lesními dělníky. Na místo vyrazilo likvidační komando asi tří stovek ozbrojených příslušníků SNB. 24. července 1949 byla skupina sedmi skautů obklíčena, a přestože se chtěla vzdát, byla na ni zahájena palba. Tomáš Húbner a Jiří Haba byli na místě zabití, zbylých pět členů (Robert Hofrichter, Jindřich Kokoška, Radomil Raja, Josef Veselý a Jiří Majer) bylo vážně zraněno, přičemž třem z nich bylo pouze 17 let. Přeživší členové skupiny byli za velezradu odsouzeni ke 4 až 20 letům vězení⁴⁴.

⁴³ vyprávění F. Bobka, leden 2003

⁴⁴ Týden, 2001/12, str. 16 - 20

Závěr

Historie celého Junáka i osudy jednotlivých skautů během období vlády komunismu, byť jsou sebesmutnější, přináší i kladná zjištění. I za tohoto temného období naší historie se našli lidé, kteří se odmítli pod bičem totality sklonit a jejich svědomí jim velelo proti komunistické z vůli bojovat. Toto období prověřilo kvality českého skautingu jako žádná jiná skautská zkouška. Skautské ideály a pevné přátelství v drtivé většině případů zvítězily nad všeobecnými tendencemi doby.

Činy mužů jako byli Tomek a jeho bratři nebo bratři Mašínové se již dnes mohou zdát šílené. To je však zapříčiněno především nepředstavitelností podmínek oné doby. Oni chtěli pouze svobodně žít v rodné zemi a na rozdíl od ostatních spoluobčanů byli pro svobodu ochotni něco udělat. Byli tvrdí a bezohlední, avšak až poté, co se tak k nim zachoval stát. Člověk uznávající demokracii a lidská práva je musí považovat za hrdiny.

Bohužel lidská paměť je zřejmě krátká a ochota sebereflexe malá, neboť jinak by se nemohlo stát, že po pádu komunistické diktatury budou tito hrdinové zapomenuti či dokonce kritizováni, jak tomu bylo v případě bratří Mašínů. Možná se ještě česká společnost nedokázala zbavit toho, co jim komunisté vštěpovali. Mnozí „namočení“ asi ani nechtějí. Není však správné ani spravedlivé odsuzovat obecně - vždyť jinak by také nedošlo k odhalení pamětní desky Vladivoji Tomkovi.

Jak říká již podtitul práce, snažil jsem se přispět k pochopení historie Junáka za komunistického režimu. Osud Vladivoje Tomka a jemu věnovanou pamětní desku jsem si vybral jednak kvůli zajímavému a dodnes neznámému příběhu, a jednak také proto, že dodnes neexistuje památník všem skautským obětem komunismu. Dobrou zprávou je, že tento dluh bude již brzy splacen. Z iniciativy Strážců Svojsíkova hrobu bude 10. května 2003 slavnostně odhalen u Strašnického krematoria Národní skautský památník, věnovaný zjištěným 749 skautským obětem prvního, druhého i třetího odboje.

Použitá literatura a prameny

Literatura

- Brodský, Jaroslav *Řešení Gama* Lidové noviny, Praha 1990
Dvořáková, Zora *Z letopisů třetího odboje* Hříbal, Praha 1992
Hejl, Vilém *Zpráva o organizovaném násilí* Univerzum Praha, Praha 1990
Kaplan, Karel *Nekrvavá revoluce* Mladá fronta, Praha 1993
Kaplan, Karel *Tábory nucené práce v Československu v letech 1948 - 1954 R*, Praha 1992
kolektiv historické komise při Ústřední radě Junáka - svazu skautů a skautek *Cestou k pramenům* Junácká edice, Praha 1994
Kukal, Karel *Deset křížů* Nová Inspirace, Praha 1993
Lešanovský, Karel *Se štítem a na štítě* Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR, Praha 2002
Radosta, Petr *Protikomunistický odboj* EGEM, Praha 1993
Rambousek, Otakar a Gruber, Ladislav *Zpráva dokumentační komise K 231* vydali členové Dokumentační komise v exilu, USA 1995
Rottenborn, Oldřich a Bobek, František *Skauti za ostnatými dráty* Ostříž, Praha 1993
Svoboda, Milan *Hledání zaváté stezky* Leprez, Praha 1994
Školoud, Lubomír a Štěpánek, Petr *Na všechno buď připraven!* Kruh, Hradec Králové 1992
Gand'ourek, Ivan a Nehněvajsa, Jiří *Žalářování, pronásledování a zneuznání* vydala Masarykova univerzita v Brně a Mezinárodní politologický ústav, Brno 1997
Rambousek, Ota *Jenom ne strach* vydalo Nezávislé Tiskové Středisko nakladatelství - vydavatelství, Praha 1990

Periodika

- Junák roč. 28 1945/1946
Junák roč. 29 1946/1947
Junák roč. 30 1947/1948
Týden 2001/12
Hobulet (časopis městské části Praha 7) 2001/11

Ostatní

- Osobní svědectví Františka Bobka, listopad 2002 – leden 2003
Osobní svědectví Karla Plocka, listopad 2002 – leden 2003
Osobní archiv Františka Bobka
Osobní archiv Karla Plocka
Osobní archiv Krla Lešanovského

Czech Scout versus Communist regime

The scout organization could not get along well with any totalitarian government because of the principles of scouting. For this reason all undemocratic governments were afraid of scouts, and one of the first things that they did, was to liquidate the scout organization. But it was too difficult imposition for such liquidators as the Nazis. During the second world war more than 700 Czechoslovakian scouts were either executed, or died in concentration camps, the Allies armies or in the revolt. After the war the membership foundation of Czech Scout grew up to 250 thousand.

In 1948 the communist party came to the power and one of the darkest chapters of Czech history began. In the next ten years, thousands of people inclusive of scouts were persecuted as class enemies. Only a few days after undertaking power, the communists forbade the Czech Scout as an independent organization. It had to be incorporated into the SČM (Czechoslovakian Youth Federation). There were only two options for those scouts who did not want to join this socialist organization: giving up youth activities or going on in illegality.

The second way was much harder and extremely dangerous. Scouts who carried on, were prosecuted with harshness and brutality. Vladivoj Tomek, who this work deals with, was one of these. After he realized that he was not able to live under the communist government and that he had to fight against it, he founded a revolt group at the age of 18. With his friends (some of them were scouts, too) he collected guns and ammunition and planned some treasonous actions. In December 1952 they assaulted a military patrol in order to acquire sub-machine-guns. In the following exchange of fire one of four soldiers died and one was seriously injured. The group had been active, with pauses because of security, until the end of year 1959, when the members were arrested. In 1960 they were sat in court and sentenced to 2,5 - 25 years in prison. Tomek as a leader was sentenced to death and executed on 17th November 1960. After 41 years a memorial plaque was unveiled on the house in Prague 7, where he lived.

But it must be said, that most of the prosecuted scouts did not use force, mostly had not committed any crime. Nevertheless, the practices of the StB (State police) used during investigation were cruel and comparable with methods used by the Gestapo. Scouts were tried in monstrous scout trials, because of propaganda. They had no way to defend themselves against harm. There was a communist judge, a communist senate and a communist counsel. The public was fanatic. The only way to mitigate punishment was to plead guilty. In spite of torture, most scouts did not confess. They were sentenced as the most heinous criminals, it was said to them: A murderer kills only a human, but you wanted to destroy the nation. Sentences were hard. Eleven capital sentences were given.

Scouts were sent, like other political prisoners, to classical state prisons or to forced labour camps, which had been built accordingly to the soviet models. Victims of these camps were forced to hard work in mines under radiation. They had to live in inhumane conditions and they were exposed to the highest degree of terror from the wardens. There were not hard working conditions in state prisons, but they were not much better. Convicts were imprisoned in small and dark cells, maltreated by starvation, cold and beatings. In some cases they had to share the cell with psychopathic murderers.

There was no amnesty for political prisoners until 1960, usually they spent years in prisons. They returned with undermined health and some died from illness caused by radiation. They lost their possessions and had to achieve second-rate professions. Some of them fled abroad. In 1968 the Czech Scout was renovated with the laxing of political conditions. Some scouts were rehabilitated. But two years later, in 1970, the Czech Scout was liquidated again. It had to wait another 20 years for renovation.

Forty years of communist regime had checked Czech Scout better than any scout proof. It demonstrated a great ability of resistance and a deep friendship. Unfortunately, many people spent long years behind bars and some died. Most of them have been rehabilitated and unjust sentences have been cancelled, but nobody has been punished.

Seznam použitých zkratk

apod.	a podobně
atd.	a tak dále
AVÚJ	Akční výbor ústředí Junáka
CIC	Counterintelligence Corps
č.	číslo
ČZ	Česká zbrojovka
dr.	doktor
gen. št.	generální štáb
hl. m.	hlavní město
ing.	inženýr
JUDr.	doktor obojího práva
K 231	Klub 231
KSČ	Komunistická strana Československa
KV SČM	Krajský výbor svazu české mládeže
mgr.	magistr
mj.	mimo jiné
mjr.	major
MOJ	Místní oddíl Junáka
MV	ministerstvo vnitra
n. p.	národní podnik
např.	například
odst.	Odstavec
ONV	obvodní národní výbor
PhDr.	doktor filozofie
písm.	písmeno
POJ	Pionýrský oddíl Junáka
pplk.	podplukovník
RAF	Royal Air Force
SČM	Svaz české mládeže
SČSP	Svaz československo-sovětského přátelství
SD	Sicherheitsdienst
SIO	Spojené ilegální organizace
SNB	Sbor národní bezpečnosti
SODAN	Skautská organizace demokracie a nezávislosti
spol.	spolek
StB	Státní bezpečnost
STO	Slovenská tajná ochrana
str.	strana
Škpt.	štabní kapitán
ThDr.	doktor theologie
tj.	to jest
TNP	Tábor nucené práce
tr. zák.	trestní zákon
tzv.	tak zvaný
ÚAV NF	Ústřední akční výbor Národní fronty
USA	United States of America
ÚV KSČ	Ústřední výbor Komunistické strany Československa
VB	Veřejná bezpečnost

Seznam příloh

1. Pamětní deska na domě č. 15 v ulici Dukelských hrdinů, odhalena 17. 11. 2001. (foto autora)
2. Celkový pohled na dům č. 15 v ulici Dukelských hrdinů, ve kterém Tomek žil až do svého zatčení v roce 1959. (foto autora)
3. Oficiální policejní fotoportrét, pořízený při vyšetřování, součást osobního spisu
4. První stránka obžaloby Vladivoje Tomka a jeho skupiny. (osob. archiv K. Plocka)
5. Druhá stránka obžaloby Vladivoje Tomka a jeho skupiny.
6. Sedmá – závěrečná – stránka obžaloby, shrnující (zlo)činy, jichž se skupina dopustila.
7. Protokol o výkonu trestu smrti na Vladivoji Tomkovi. (osob. archiv K. Plocka)
8. Článek v místním časopise Hobulet, vydávaném městskou částí Praha 7, věnovaný Tomkovi, otištěný u příležitosti odhalení desky.

Příloha 1

Příloha 2

Příloha 3

1959-1523

Umístění, zaměstnání ve věznici a NPT:

Umístění - zaměstnání	Útvar	Od	Do	Umístění - zaměstnání

Příloha 4

Krajská prokuratura v Praze	MĚSTSKÝ SOUD - SOUDNÍ SPRÁVA
LKv 0057/60 - 4	Dáňo; 29. VI. 1960
	brát. _____ PPH. _____
	17 0020/6

M ě s t s k ě m u s o u d u
v P r a z e .

V A Z B A !

O b ž a l o b a .

Krajský prokurátor v Praze
ž a l u j e

- 1/ Vladivoje T o m k a , nar. 9.6. 1933 v Praze, nákupčího n.p. KOH-I-NOOR v Praze, posl. bytem v Praze 7, Tr. Dukelských hrdinů 349/15, t.č. ve vazbě od 18.12.1959;
- 2/ Ladislava B a l í k a , nar. 5.11.1933 v Praze, radio-mechanika n.p. Tesla-Strašnice, posl. bytem v Praze 8, Květinářská č.p. 763, t.č. ve vazbě od 18.12.1959,
- 3/ Ladislava T o n a r a , nar. 9.3.1934 v Praze, býv. poručíka ČSA, naposled dělníka čistírny odpadových vod, posl. bytem v Praze 7, Komsomolská 162/21, přechodně v Praze 7, U Sparty 512/10, t.č. ve vazbě od 18.12.1959,
- 4/ Ivo K l e m p í ř e , nar. 7.11.1933 v Praze, kontrolora n.p. Tesla-Strašnice, posl. bytem v Praze 16, Pecháčkova 1274/3, přechodně v Praze

Č B 3544.

Příloha 5

- 2 -

- 14, Na výsledku 8, t.č. ve vazbě od 11.1.1960,
- 6/ Bohuslava Kučer u, nar. 23.12.1932 v Praze, chemika n.p. Barvy a laky v Praze, posledně bytem v Praze 10, Štěrboholská 571/79, t.č. ve vazbě od 11.1.1960,
- 6/ Vladimíra Stráka u, nar. 21.4.1934 v Budapešti, promováného historika, svobodníka vojenského útvaru 3853 Brno, posledně bytem v Praze 5, Za pohorelcem 524/14, t.č. ve vazbě od 22.12.1959,
- 7/ Vladimíra Sův u, nar. 25.4.1934 v Praze, laboranta n.p. ČKD Praha, posledně bytem v Praze 7, Letohradská 504/40, t.č. ve vazbě od 21.12.1959,
- 8/ Václava Bernáta, nar. 7.2.1934 v Praze, člena orchestru PKO Julia Fučíka v Praze, posledně bytem v Praze 7, Antonínská 424/8, t.č. ve vazbě od 10.1.1960,
- 9/ Milana Matěj ú, nar. 12.8.1933 v Praze, technika Správy dálkových spojů v Praze, posledně bytem v Praze 2, Myslíkova 1922/9, t.č. ve vazbě od 2.2.1960,
- 10/ Jaroslava Horáčk a, nar. 9.11.1933 v Praze, býv. technického úředníka, na-
posled vrtače n.p. Geologický průzkum, posledně bytem v Praze 7, Ul. Mladé Gardy č.č. t.č. ve vazbě od 15.2.1960.

Č. B. 3549.

t a k ž e s p á c h a l i

ad I/ Vladivoj T o m e k , Ladislav B a l í k , La-
dislav T o n a r a Ivo K l e m p í ř trestný čin vele-
zrady podle § 78 odst. 2 písm. a/, 3 písm. c/ tr.zák.
/: ve znění novely:/,

ad II/ Bohuslav K u č e r a , Vladimír S t r a k a ,
Vladimír S ů v a a Václav B e r n á t trestný čin
velezrady podle § 78 odst. 2 písm. a/ tr.zák. /: ve znění
novely:/,

ad III/ IV/ Milan M a t ě j ů a Jaroslav H o r á č e k
trestný čin pomoci k trestnému činu velezrady podle §§
7 odst. 2, 78 odst. 2 písm. a/ tr.zák. /: ve znění novely:/,

ad V/ Vladivoj T o m e k a Ladislav B a l í k :
a/ j e d n a k trestný čin pokusu trestného činu
vraždy podle §§ 5 odst. 1, 216 odst. 1, 2 písm.
b/ tr.zák.,
b/ j e d n a k trestný čin vraždy podle § 216 odst.
1, 2, písm. b/ tr.zák.,

ad VI/ Vladimír S t r a k a a Vladimír S ů v a trest-
ný čin loupeže podle § 232 odst. 1, 2 písm. a/, 3
tr.zák.,

ad VII/ Vladivoj T o m e k , Ladislav B a l í k a La-
dislav T o n a r trestný čin pokusu trestného
činu padělání a pozměňování platidel podle §§ 5
odst. 1, 139 odst. 1, 3 písm. a/ tr.zák.

Č B 3355.

Protokol

o výkonu trestu smrti na pravomocně odsouzeném

Vladivoji Tomkovi,
nar. 9. června 1933 v Praze, posledně bytem v Praze 7, tř. Dukelských
hrdínů čp. 15, sepsaný dne 17. listopadu 1960 ve věznici č. 2 v I
ze 14.

Přítomni:

Soudce: dr. Frant. Stýblo

Prokurátor: dr. Frant. Kraus

Lékař: dr. Miroslav Šlik

Náčelník věznice: kpt. Jaroslav Kolář

Soudce nařídil předvedení odsouzeného.

Odsouzený Vladivoj Tomek předveden o 11:40 hod.

Soudce přečetl odsouzenému rozsudek Městského soudu v Praze
č.j. I T 0020/60 ze dne 16. července 1960 a rozsudku Nejv. soudu
č.j. I To 0094/60 ze dne 27. srpna 1960 a sdělil mu, že podle vý-
nosu ministra spravedlnosti č.j. Mil 00 169/60-R z 31. října 1960
žádost o milost podaná odsouzeným byla zamítnuta, takže nic nebrá-
ní výkonu trestu smrti.

Odsouzený se k tomu vyjádřil:

Odsouzený prohlásil:

Soudce nařídil výkon trestu o 11:50 hod.

Mistr popravčí hlásil, že trest smrti byl vykonán v 11:55 hod.

Lékař prohlásil, že smrt nastala u odsouzeného v 12:05 hod.

Po přečtení schváleno:

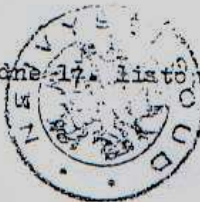
Soudce: *Frant. Stýblo*

Lékař: *Miroslav Šlik*

Prokurátor: *Frant. Kraus*

Náčelník věznice: *Jaroslav Kolář*

V Praze dne 17. listopadu 1960.

Tomek Vladivoj

pamětní desky Praha

730

Dukelských hrdinů 15, P7

Bojovník za svobodu

Na památku Vladivoje Tomka, poslední k smrti odsouzené politické oběti komunistického režimu, bude odhalena na domě, kde žil, pamětní deska. Stane se tak ve věrně dne jeho narození 17. listopadu 2001. V den, který shodou okolností připadá i na den boje za svobodu a demokracii, a neoddělitelně se proto váže i k památce a utrpení obětí komunistického režimu.

Vladivoj Tomek a jeho kamarádi byli odsouzeni především za ideály a pravdu, které vycházela z nezlátného přesvědčení pravého skauca, za jejich plány bojovat proti represivnímu komunistickému režimu. Odsouzení byli například za přípravu neuskutečného útoku na Ústřední výbor KSČ. Za plán na vyvolání paniky v prvomájovém průvodu a při vojenské přehlídce 9. května na Letenské pláni. Za plán, podle něhož chtěli zapálit budovu Obvodního národního výboru. Za přípravu obsazení rozhlasu. Za údajný plán na vyhození železničního viaduktu v Praze 7 a zapálení dřevěného mostu přes Vitavu. Podle obžaloby měl plánovat i útok proti okresnímu sekretariátu KSČ v Praze 7.

Přesto, že žádná z plánovaných akcí nebyla uskutečněna, byl Vladivoj Tomek 18. prosince 1959 zatčen. K mimořádnému rozsudku možná přispěla i jeho předchozí činnost - například výroba protikomunistických letáků a

politických karikatur zesměšňujících významné představitele ČSSR a SSSR, amatérské studování a výroba zbraní či přepadení vojenské hlídky před rokem 1956. Tehdy se však přepadení změnilo v přestřelku, při níž byli dva vojáci zraněni, z nich jeden smrtelně. Vladivoj Tomek byl shledán jako „nepřítel pracujícího lidu, jehož ponecháním v lidské společnosti by dále byly ohrožovány lidové demokratický společenský řád a životy lidí“ a je „tedy v obecném zájmu, aby... byl z naší společnosti odstraněn“. Podle rozsudku byl odsouzen k trestu smrti, ostatní k odnětí svobody od dvou a půl do pětadvaceti let.

Vladivoj Tomek byl popraven ve svých sedmadvaceti letech za své sny o svobodné vlasti, 17. listopadu 1960 v pravé poledne - ani nebylo dodrženo nařízení popravovat jen za úsvitu. Místo uložení urny s jeho popelem je neznámé, protože represivní komunistický režim se bál i svých mrtvých odpůrců. Pamětní deska proto bude více než jen pouhou pamětní deskou. Bude i místem, kde bude možné oficiálně uctít památku Vladivoje Tomka, poslední politické oběti totálního komunistického režimu.

Pamětní deska bude na domě Dukelských hrdinů 15, Praha 7, odhalena v sobotu 17. listopadu 2001 ve 14 hodin.

ARI LIEBERMAN, RADNÍ MČ PRAHA 7

*odhaleno 17. 11. 2001
(odhalení oběť 7)*

16. 11. 2001